

NUMATOMO TEISINIO REGULIAVIMO POVEIKIO VERTINIMO PAŽYMA

Prioritetinės teisėkūros iniciatyvos pavadinimas	Lietuvos Respublikos Elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) Nr. VIII-1881 9, 41, 44, 67 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymas ir Lietuvos Respublikos Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo (toliau – AIEĮ) Nr. XI-1375 20 ¹ ir 20 ⁴ straipsnių pakeitimo įstatymas (toliau – pakeitimų paketas).
Vertinimą atlikusi institucija	Lietuvos Respublikos energetikos ministerija.
Problema	<p>Šiuo metu taikomas elektros energijos dvigubos apskaitos (angl. <i>net-metering</i>) modelis sudaro palankias sąlygas gaminantiems vartotojams, tačiau kartu kelia reikšmingų iššūkių elektros energijos tiekėjams, kuriuos lemia gaminančių vartotojų į elektros tinklus pateiktos elektros energijos ir vėliau kaupimo laikotarpiu susigrąžintos elektros energijos vertės skirtumai.</p> <p>Gaminantys vartotojai paprastai elektros energiją gamina šiltojo sezono dienos metu, kai jos kaina yra žemiausia, o vartoja visų metų eigoje – ryte ir vakare, kai kaina didesnė, taip pat tam įtakos turi sezoniškumas (žiema–vasara).</p> <p>Dėl šių elektros energijos verčių neatitikimų tiekėjai patiria finansinį disbalansą, kuris turi neigiamą poveikį tiek jų veiklos stabilumui, tiek elektros energijos tiekimo rinkos konkurencingumui ir gali daryti įtaką kitų elektros energijos vartotojų mokamoms elektros energijos kainoms.</p>
Tikslas	Siekiant užtikrinti subalansuotą gaminančių vartotojų plėtrą, išvengiant kryžminio subsidijavimo, taip užtikrinant sąžiningas veiklos sąlygas rinkoje bei kartu išsaugant vartotojams patrauklų apskaitos modelį, AIEĮ ir EEĮ projektais siūloma numatyti, kad elektros energijos tiekėjų veikla, susijusi su pareiga užtikrinti dvipusės apskaitos modelio taikymą (angl. <i>net-metering</i>) gaminantiems vartotojams yra laikoma viešuosius interesus atitinkanti paslauga (toliau – VIAP), ir nustatyti kompensacinį mechanizmą, kuris veiktų per VIAP schemą, kuomet lėšos už VIAP teikimą būtų surenkamos iš gaminančių vartotojų ir kitų elektros energijos vartotojų, atsižvelgiant į gaminančių vartotojų sukuriamą naudą elektros energetikos sistemai (dėl gaminančių vartotojų generacijos mažėja elektros energijos kaina biržoje dienos metu).
Status quo ir alternatyvos	
Poveikis atitinkamai sričiai	<p>Status quo:</p> <p>Šiuo metu galiojantys teisės aktai nenustato gaminančių vartotojų į elektros tinklus pateiktos elektros energijos ir vėliau kaupimo laikotarpiu susigrąžintos elektros energijos vertės skirtumo padengimo.</p>

EEĮ nenumato viešuosius interesus atitinkančių paslaugų rinkimo iš gaminančių vartotojų, vadovaujantis AIEĮ 201 straipsnio 9 dalimi, gaminantis vartotojas nemoka už viešuosius interesus atitinkančias paslaugas elektros energetikos sektoriuje už tą elektros energijos kiekį, kurį kaupimo laikotarpiu gaminantis vartotojas patiekė į elektros tinklus.

Remiantis VERT duomenimis, elektros energijos tiekėjų patirtas finansinis disbalansas dėl gaminančių vartotojų į elektros tinklus pateiktos ir vėliau kaupimo laikotarpiu susigražintos elektros energijos vertės skirtumo 2021-04-01 – 2022-03-31 laikotarpiu sudarė 1 610 000 Eur (vieną milijoną šešis šimtus dešimt tūkstančių eurų), 2022-04-01–2023-03-31 laikotarpiu – 8 230 000 Eur (aštuonis milijonus du šimtus trisdešimt tūkstančių eurų), 2024-04-01 – 2025-03-31 laikotarpiu – 15 850 000 Eur (penkiolika milijonų aštuonis šimtus penkiasdešimt tūkstančių eurų).

Atitinkamai, nagrinėjamu laikotarpiu vertės neatitikimai dėl gaminančių vartotojų į tinklą pateiktos ir vėliau susigražintos elektros energijos kiekio nuosekliai didėjo, o didėjant gaminančių vartotojų skaičiui iki NENS nurodyto tikslo, elektros energijos vertės neatitikimai ir toliau didės.

Šiuo metu aktyvių gaminančių vartotojų skaičius: 162 526, o NENS iki 2030 m. numatyta pasiekti 300 000 aktyvių gaminančių vartotojų.

1-oji alternatyva:

Siekiant užtikrinti subalansuotą gaminančių vartotojų plėtrą, išvengiant kryžminio subsidijavimo, taip užtikrinant sąžiningas veiklos sąlygas rinkoje bei kartu išsaugant vartotojams patrauklų apskaitos modelį, AIEĮ ir EEĮ projektais siūloma numatyti, kad elektros energijos tiekėjų veikla, susijusi su pareiga užtikrinti dvipusės apskaitos modelio taikymą (angl. *net-metering*) gaminantiems vartotojams yra laikoma VIAP, ir nustatyti kompensacinį mechanizmą, kuris veiktų per VIAP schemą, kuomet lėšos už VIAP teikimą būtų surenkamos iš gaminančių vartotojų ir kitų elektros energijos vartotojų, atsižvelgiant į gaminančių vartotojų sukuriama naudą elektros energetikos sistemai (dėl gaminančių vartotojų generacijos mažėja elektros energijos kaina biržoje dienos metu).

Skaiciuojama, kad dėl sumažėjusių elektros energijos rinkos kainų Lietuvoje gaminančių vartotojų plėtros nauda gali siekti nuo 15 500 000 Eur (penkiolikos milijonų penkių šimtų tūkstančių eurų), kai gaminančių vartotojų elektrinių leistina generuoti galia siekia 1,5 GW iki 45 700 000 Eur (keturiasdešimt penkių milijonų septynių šimtų tūkstančių eurų), kai gaminančių vartotojų elektrinių leistina generuoti galia siekia 3 GW.

Kompensacinis mechanizmas užtikrintų ilgalaikį gaminančių vartotojų veiklos modelio tvarumą ir subalansuotą elektros energiją gaminančių vartotojų plėtrą, nedarant neigiamo poveikio kitiems

rinkos dalyviams. Remiantis VERT atliktu modeliavimu, įgyvendinus kompensacinį mechanizmą, vartotojų mokama VIAP dedamoji be PVM 2026 m. preliminariai sudarytų 0,15 ct/kWh, 2027 – 2028 m. – 0,20 ct/kWh, 2029 – 2030 m. – 0,24 ct/kWh. Prognozuojama, jog įgyvendinus kompensacinį mechanizmą, gaminančių vartotojų mokama VIAP dedamoji, už į elektros tinklus patiektą energijos kiekį (kWh) be PVM 2026 m. preliminariai sudarytų 0,77 ct/kWh, 2027 – 2028 m. – 0,80 ct/kWh, 2029 – 2030 m. – 0,84 ct/kWh.

2-oji alternatyva:

Antroji alternatyva yra perkelti gaminančius vartotojus iš šiuo metu taikomo elektros energijos dvigubos apskaitos (angl. *net-metering*) modelio į grynojo atsiskaitymo (angl. *net-billing*), kai pagaminta elektros energija apskaitoma pinigine verte. Šis modelis yra mažiau patrauklus gaminantiems vartotojams, energijos nebebūtų galima kaupti, t.y. būtų padengiamas tik momentinis gaminančių vartotojų suvartojimas, o visa perteklinė elektros energija iškart parduodama tiekėjams. Nors elektros energijos tiekėjams nebeliktų finansinio disbalanso, pasirinkus šią alternatyvą reikšmingai sulėtėtų gaminančių vartotojų plėtra nes modelis iš esmės prarastų patrauklumą, kadangi visa perteklinė energija momentiniu laikotarpiu iš gaminančio vartotojo būtų įsigyjama biržos kainomis, o gaminantis vartotojas trūkumą turėtų padengti elektros energiją įsigydamas iš tiekėjo.

Šiuo metu aktyvių gaminančių vartotojų skaičius: 162 526, o Nacionalinėje energetikos nepriklausomybės strategijoje iki 2030 m. numatyta pasiekti 300 000 aktyvių gaminančių vartotojų.

Poveikis valstybės finansams

1-oji alternatyva:

Pakeitimų paketui įgyvendinti valstybės ar savivaldybės biudžetų lėšų nereikės.

2-oji alternatyva:

Perėjimas prie grynojo atsiskaitymo (angl. *net-billing*) reikštų poreikį ieškoti papildomų lėšų, kad šį modelį padaryti patrauklų gaminantiems vartotojams, iš jų superkant elektros energiją.

Poveikis administracinei naštai

Pakeitimų paketu numatomas sukelti prisitaikymo išlaidų pokytis, 18204.984 Eur.

Numatomas poveikis ūkio subjektų administracinei naštai ir prisitaikymo išlaidos yra pateikiamos atskiru dokumentu kartu su .

Poveikis ekonomikai

Status quo

Dėl elektros energijos verčių neatitikimų tiekėjai patiria finansinį disbalansą, kuris turi neigiamą poveikį tiek jų veiklos stabilumui, tiek elektros energijos tiekimo rinkos konkurencingumui ir gali daryti įtaką kitų elektros energijos vartotojų mokamoms elektros energijos kainoms, infliacijai.

1-oji alternatyva:

Siūlomi pakeitimai turės teigiamą įtaką elektros energijos tiekėjų vykdomai veiklai, nes bus nustatytas aiškus sąnaudomis ir nauda pagrįstas elektros energijos, apskaitytos taikant Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20¹ straipsnio 2 dalyje nurodytus elektros energijos kiekio apskaitos principus, vertės užtikrinimo mechanizmas.

Elektros energijos tiekimo rinka tampa konkurencingesnė, tai darytų teigiamą įtaką kitų elektros energijos vartotojų mokamoms elektros energijos kainoms bei infliacijai.

Buitinių vartotojų mokama VIAP dedamoji be PVM 2026 m. preliminarai sudarytų 0,15 ct/kWh, 2027 – 2028 m. – 0,20 ct/kWh, 2029 – 2030 m. – 0,24 ct/kWh.

Prognozuojama, jog įgyvendinus kompensacinį mechanizmą, gaminančių vartotojų mokama VIAP dedamoji, už į elektros tinklus patiektą energijos kiekį (kWh) be PVM 2026 m. preliminarai sudarytų 0,77 ct/kWh, 2027 – 2028 m. – 0,80 ct/kWh, 2029 – 2030 m. – 0,84 ct/kWh.

Skaiciuojama, kad dėl sumažėjusių elektros energijos rinkos kainų Lietuvoje gaminančių vartotojų plėtros nauda gali siekti nuo 15 500 000 Eur (penkiolikos milijonų penkių šimtų tūkstančių eurų), kai gaminančių vartotojų elektrinių leistina generuoti galia siekia 1,5 GW iki 45 700 000 Eur (keturiasdešimt penkių milijonų septynių šimtų tūkstančių eurų), kai gaminančių vartotojų elektrinių leistina generuoti galia siekia 3 GW.

2-oji alternatyva:

Perėjus prie grynojo atsiskaitymo (angl. net-billing), tiekėjams nebūtų sukeliama kaštai dėl elektros įsigijimo ir atpirkimo poreikio, tačiau tai stabdytų gaminančių vartotojų plėtrą, kas kartu apsunkintų ir tam skirtą ES lėšų panaudojimą.

Ekonomikai tai reikštų ir lėtesnį atsinaujinančių išteklių generuojamos elektros energijos kiekį, kas darytų įtaką elektros energijos kainoms.

**Poveikis aplinkai
ir klimato kaitai**
1-oji alternatyva:

Pakeitimų paketas leistų toliau sėkmingai augti gaminančių vartotojų skaičiui iki NENS numatyto kiekio – 300 000 iki 2030 metų. Tai reikšmingai prisidėtų prie bendros atsinaujinančių išteklių dalies elektros energijos gamyboje ir padėtų įgyvendinti Paryžiaus susitarimo įsipareigojimus, pasiekti Lietuvos neutralumą klimatui.

2-oji alternatyva:

Pasirinkus gaminančius vartotojus perkelti į grynojo atsiskaitymo (angl. net-billing) modelį, gaminančių vartotojų plėtra sulėtėtų, atitinkamai Lietuvai būtų sunkiau pasiekti tarptautinius / ES įsipareigojimus bei keliamus tikslus.

Kiti poveikio vertinimo aspektai	<i>Status quo</i>	1-oji alternatyva	2-oji alternatyva
Socialinei aplinkai	Buitiniai vartotojai tampantys gaminančiais vartotojais, pasinaudojant esamomis paramų schemomis reikšmingai arba pilna apimtimi sumažina savo elektros energijos naudojimo kaštus.	Teigiamas. 1 – oji alternatyva, palyginus su 2 – aja, sudarytų žymiai patrauklesnes sąlygas smulkiems buitiniams vartotojams tapti gaminančiais vartotojais.	Neigiamas. 2 – oji alternatyva iš esmės sumažintų naujų buitinių gaminančių vartotojų skaičių, veiklą vykdyti būtų tikslinga daugiau komercine veikla užsiimančioms įmonėms.
Viešojo valdymo sistemai (viešajam administravimui)	Neutralus	18204.984 eur.	Neutralus
Regionų plėtrai	Teigiamas	Teigiamas	Neigiamas
Teisinei sistemai	Neutralus	Neutralus	Neutralus
Kriminogeninei situacijai	Neutralus	Neutralus	Neutralus

**Alternatyvų
palyginimas**

Status quo negali išlikti dėl didėjančio finansinio disbalanso kurį patiria elektros energijos tiekėjai. 1 – oji alternatyva leidžia išlaikyti dvigubos apskaitos (angl. *net-metering*) modelį ir užtikrinti gaminančių vartotojų augimą, konkurencingą elektros energijos tiekimo rinką, žemesnes kainas visiems elektros energijos vartotojams bei NENS numatytų tikslų įgyvendinimą.

**Siūloma
alternatyva ir jos
įgyvendinimo
būdai**

AIEĮ ir EEĮ projektais numatyti, kad elektros energijos tiekėjų veikla, susijusi su pareiga užtikrinti dvipusės apskaitos modelio taikymą (angl. *net-metering*) gaminantiems vartotojams yra laikoma VIAP, ir nustatyti kompensacinį mechanizmą, kuris veiktų per VIAP schemą, kuomet lėšos už VIAP teikimą būtų surenkamos iš gaminančių vartotojų ir kitų elektros energijos vartotojų, taip užtikrinant dvipusės apskaitos modelio taikymo tęstinumą ir tolesnę sparčią gaminančių vartotojų plėtrą.

**Kita svarbi
informacija**

Pastabos buvo pateiktos viešojo derinimo metu ir yra pateiktos derinimo pažymoje.

Informacija apie asmenį ir instituciją, atsakingą už poveikio vertinimą

Vardas ir pavardė	Domantas Mikelevičius
Pareigos	Tvarios energetikos politikos grupės vyriausiasis specialistas
Institucija (padalinys)	Energetikos ministerija
Telefono numeris ir el. paštas	+37066834291, el. p. domantas.mikelevicius@enmin.lt